

УДК 336.71

О. М. Гуцалюккандидат економічних наук
Класичний приватний університет**РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИХ РЕСУРСІВ
У ФІНАНСОВОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ТЕХНОЛОГІЙ УПРАВЛІННЯ
ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ**

У статті розглянуто сутність і основні поняття інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки банків. Висвітлено теоретичні аспекти інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки. Надано характеристику негативних впливів на стан фінансових активів банку. Визначено загрози як джерело ризиків і негативних впливів, типи загроз і критерії їх класифікації, а також найбільш розповсюджені способи порушення фінансової безпеки банку. Виокремлено основні інформаційно-аналітичні функції та завдання інформаційно-аналітичної діяльності в сфері фінансової безпеки. Запропоновано склад безпечної інформаційної інфраструктури, завдання, ролі та засоби, які використовують на різних організаційних рівнях роботи у сфері фінансової безпеки.

Ключові слова: технології управління, фінансова безпека, інформаційно-аналітичні ресурси банку, фінансовий контроль, діяльність комерційного банку.

I. Вступ

Банківська діяльність завжди пов'язана з ризиком, можливим витоком конфіденційної інформації, наявністю внутрішніх і зовнішніх загроз. Напружена криміногенна ситуація в країні, поява в нашій державі активно діючих структур економічної розвідки, міжнародної організованої злочинності, повсюдне застосування жорстких методів впливу на банківські структури визначають актуальність розглянутої проблеми на найближчу перспективу.

Недосконалість системи економічної й фінансової безпеки, відсутність конструктивних методів захисту банківської діяльності визначає її нестійкість. Проте ефективної, науково обґрунтованої концепції та механізму забезпечення фінансової безпеки банківської діяльності на сьогодні не запропоновано.

Серед проблем захисту банківської діяльності від загроз зовнішнього й внутрішнього характеру набуває актуальності необхідність забезпечення охорони фінансових ресурсів, захист інформації, майна й персоналу комерційного банку, створення механізмів фінансового захисту банківської системи тощо.

Дослідженням у сфері фінансового забезпечення економічної безпеки на рівні банків, підприємств і держави присвячено наукові праці таких учених, як Т. М. Болгар [4], Л. О. Добрик, Е. Дж. Долан, А. О. Епіфанова [2], Г. В. Запорожець [1], А. М. Кобиліна, А. В. Леншін [3], Р. Л. Міллера, О. Л. Пластун, С. М. Побережний, Л. М. Стрельбицька, М. П. Стрельбицький [5], П. С. Роуз, Дж. К. Ван Хорн та ін.

Внесок цих учених у вирішення проблем забезпечення фінансової безпеки на різних

рівнях і в різних сферах є ґрунтовним, але необхідно відзначити, що питання фінансової безпеки банків все ще недостатньо вивчені.

II. Постановка завдання

Метою статті є теоретичне обґрунтування ролі інформаційно-аналітичних ресурсів у фінансовому забезпеченні технологій управління економічною безпекою банківських установ, основи безпеки банківської діяльності, усунення можливостей завдання банку збитків або упущення ним вигоди, забезпечення його ефективної діяльності та якісної реалізації операцій і угод.

III. Результати

Для комерційних банків особливо значущими є такі умови ефективної та безпечної діяльності, як забезпечення зворотності кредитів, підвищення прибутковості, підтримка ліквідності, зниження банківських ризиків. На сьогодні в українських банках склалася певна система безпеки їх діяльності, яку можна розглядати як стан стійкої життєдіяльності, за якого забезпечує реалізація основних інтересів, пріоритетних цілей банків, захист від зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих факторів незалежно від умов їх функціонування. Основним критерієм ефективності безпеки банківської діяльності є стабільність фінансового та економічного стану банку.

Досягнення мети безпеки банківської діяльності забезпечується виконанням таких завдань:

- профілактика та запобігання правопорушенням і злочинним посяганням на власність, персонал та імідж банку;
- своєчасне виявлення реальних і потенційних загроз банку, проведення заходів щодо їх нейтралізації;
- оперативне виявлення змін і негативних тенденцій у сферах діяльності, інтересів та

- інформаційної уваги банку, своєчасне реагування елементів його структури на них;
- виявлення та формування умов, сприятливих для реалізації банком своїх інтересів;
- виховання та навчання персоналу банку з питань безпеки;
- послаблення шкідливих наслідків від акцій конкурентів або злочинців з підризу безпеки банку;
- збереження і ефективне використання фінансових, матеріальних та інформаційних ресурсів банку.

Розуміючи безпеку банківської діяльності як багатогранну систему захисту інтересів банку, можна визначити її основні види – сукупність заходів єдиної спрямованості, що здійснюються у межах певної групи завдань безпеки.

Видами безпеки банківської діяльності є:
особиста безпека – забезпечення спокійної роботи, вільного переміщення і відпочинку кожного працівника банку.

Досягається виконанням усіма працівниками застережних заходів, передбачених умовами та правилами роботи й нормами особистої поведінки, проведенням спеціальних охоронних заходів, вивченням і дотриманням кожним працівником правил поведінки в екстремальних умовах;

колективна безпека – забезпечення спокійного, планового й ефективного ритму роботи підрозділів банку.

Досягається створенням доброзичливої, спокійної атмосфери в колективах, дотриманням принципів справедливості, правильними підходами до стимулювання праці, постійним вивченням психологічної ситуації в колективах банку, своєчасним виявленням напруженості у взаєминах працівників, клієнтів і акціонерів банку, запобіганням конфліктним ситуаціям і швидким вирішенням їх, виконанням режимних і охоронних заходів;

економічна безпека – забезпечення умов для ефективного проведення банком операцій і здійснення угод, зберігання і раціонального використання кредитних і фінансових ресурсів банку, надійного зберігання і транспортування готівки та цінностей, правильної експлуатації техніки й обладнання установ банку.

Досягається виваженою політикою керівництва банку в усіх сферах банківської діяльності, що забезпечує виправданий ризик і ефективне вкладання коштів; усебічним знанням і урахуванням особливостей ситуації в регіонах, країні та за її межами, прогнозуванням розвитку; наявністю інформації про внутрішнє та зовнішнє середовище діяльності банку, ділову, фінансову й виробничу активність клієнтів; створенням ефективного комплексу заходів захисту електронної системи платежів банку й запобіганням витоку коштів шляхом фальсифікації фінансових документів; наявністю таких, що відповідають встановленим вимогам, місць зберігання го-

тівки, цінностей, технічних засобів, транспорту та обладнання установ банку, вмілою їх експлуатацією, грамотною організацією виконання режимно-охоронних заходів; створенням ситуації бережливого ставлення до майна банку, суворої та неминучої відповідальності за посягання на матеріальні засоби та за їх псування, ефективним плануванням і додержанням правил пожежної безпеки;

інформаційна безпека – формування інформаційних ресурсів банку та організація гарантованого їх захисту.

Досягається створенням у банку системи збору й обробки інформації, проведенням відповідних заходів щодо її зберігання та розподілу, визначенням категорій і статусу банківської інформації, порядку і правил доступу до неї, дотриманням усіма працівниками, клієнтами та акціонерами банку норм і правил роботи з банківською інформацією, своєчасним виявленням спроб і можливих каналів витоку інформації та їх перетинанням.

Надійність й ефективність банківської діяльності забезпечуються через реалізацію відповідних вимог до системи безпеки банку (безперервність, плановість, конкретність, активність, універсальність і комплексність).

Сили безпеки керуються у своїй діяльності відповідними принципами, в основу яких покладено принцип законності. Останній передбачає, що заходи, які здійснюються у необхідних для забезпечення безпеки банківської діяльності межах, ґрунтуються на чинному законодавстві України та визначених міжнародних актах, постановках Кабінету Міністрів України, указах Президента України, нормативних актах Національного банку України, міністерств і відомств, нормативних документах місцевих органів влади та самого банку. Заходи безпеки банку реалізують у формі охорони, режиму та інформаційно-аналітичного забезпечення його діяльності. Такі форми реалізації заходів безпеки у практичній діяльності банків найбільш характерні для банківського бізнесу й застосовують практично всі банки світу.

Концепція безпеки комерційного банку являє собою науково обґрунтовану систему поглядів на визначення основних напрямів, умов і порядку практичного розв'язання завдань захисту банківської справи від протиправних дій і несумлінної конкуренції.

Під безпекою комерційного банку розуміють стан захищеності інтересів власників, керівництва й клієнтів банку, матеріальних цінностей та інформаційних ресурсів від внутрішніх і зовнішніх загроз (рис. 1).

Забезпечення безпеки є невід'ємною складовою діяльності комерційного банку. Стан захищеності передбачає вміння і спроможність банку надійно протистояти будь-яким спробам кримінальних структур або несумлінних конкурентів завдати шкоди законним інтересам банку.

Інформаційні ресурси – сукупність інформації, яка перебуває у розпорядженні банку та використовується ним для забезпечення операцій, угод та управління діяльністю		
Інформаційна інфраструктура – система носіїв (об'єктів, засобів) інформації, які використовуються для інформаційного забезпечення різних видів діяльності банку		
Структура інформаційних ресурсів банку		
Юридична інформація	Ділова інформація	Інформація про безпеку діяльності
Фінансова інформація	Технічна інформація	Інформація про технології управління
Комерційна інформація	Інформація про персонал	Інші види інформації

Рис. 1. Інформаційні ресурси банку

Опановуючи зміст інформаційно-аналітичної роботи банку по забезпеченню фінансової безпеки необхідно визначити об'єкти й суб'єкти безпеки (рис. 2).

Об'єктами безпеки є:

- персонал (керівництво, відповідальні ви-коавці, співробітники);
- фінансові засоби, матеріальні цінності, технології управління;
- інформаційні ресурси (інформація з обмеженим доступом, яка становить комерційну таємницю, інша конфіденційна інформація, надана у вигляді документів і масивів незалежно від форми й вигляду їхнього подання).

Суб'єктами правовідносин при розв'язанні проблеми безпеки є:

- держава як власник ресурсів, що створюються, здобуваються і накопичуються за рахунок коштів державних бюджетів,

а також інформаційних ресурсів, віднесених до категорії державної таємниці;

- Національний банк України, що здійснює грошово-кредитну політику країни;
- комерційний банк як юридична особа, що є власником фінансових, а також інформаційних ресурсів, що являють службову, комерційну й банківську таємницю;
- інші юридичні й фізичні особи, у тому числі партнери й клієнти по фінансових відносинах, задіяні в процесі функціонування комерційного банку як усередині країни, так і у зовнішньофінансових зв'язках (органи державної влади, виконавчі органи, організації, залучені для надання послуг у галузі безпеки, що обслуговує персонал, клієнти тощо);
- служби безпеки комерційних банків і частини охоронно-детективної структури.

Інформаційно-аналітична робота		
ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ	ЗБІР ІНФОРМАЦІЇ	ОБРОБКА ІНФОРМАЦІЇ
1. Визначення сфер та об'єктів інформаційної уваги банку. 2. Визначення мети та завдань інформаційно-аналітичної роботи. 3. Підбір та підготовка сил і засобів для інформаційно-аналітичної роботи. 4. Планування роботи. 5. Визначення та постановка завдань виконавцям. 6. Забезпечення інформаційно-аналітичної роботи. 8. Контроль діяльності сил і засобів, які задіяні в інформаційно-аналітичній роботі	1. Організація інформаційних каналів. 2. Вибір об'єктів і придбання джерел інформації. 3. Організація роботи з джерелами інформації. 4. Отримання, вилучення, відбір інформації. 5. Забезпечення роботи джерел інформації, підтримання взаємозв'язку з ними та їх контроль. 6. Інформаційний моніторинг та інформаційний аудит у банку	1. Накопичення, оцінювання та аналіз інформації. 2. Класифікація інформації, її співставлення та формування гіпотез. 3. Інтерпретація інформації. 4. Створення інтегрованих баз даних. 5. Розподіл інформації

Рис. 2. Зміст інформаційно-аналітичної роботи у банку

У процесі забезпечення фінансово-економічної безпеки передбачається планування і здійснення сукупності заходів, поєднаних за функціональною ознакою в комплексну систему забезпечення безпеки банку. Тож для ефективної подальшої його діяльності необхідний певний рівень безпеки був відповідний.

IV. Висновки

Враховуючи все вищевикладене, можна сформулювати таке визначення системи фінансової безпеки банку: сукупність взає-

мопов'язаних діагностичних, інструментальних і контрольних заходів фінансового характеру, які повинні оптимізувати використання фінансових ресурсів, забезпечити належний їх рівень і нівелювати вплив ризиків внутрішнього й зовнішнього середовищ. Отже, систему фінансової безпеки необхідно інтегрувати в систему управління банком, що дасть змогу здійснювати постійний контроль за ризиковим середовищем банку й ухвалювати своєчасні та обґрунтовані рішення.

Дія системи повинна ґрунтуватися на принципах мінливості, обачності, об'єктивності, безперервності та оперативності, конфіденційності, комплексності і системності, явності в інтерпретації результатів, що дасть змогу забезпечити стабільну, безкризову та ефективну діяльність банку.

Побудова ефективно діючої системи фінансової безпеки банків є необхідною умовою як стабільності окремо взятого банку, так і банківської системи загалом. Враховуючи ключову роль безпеки банківської системи в комплексі безпеки країни, ці завдання можна визнати першочерговими для національної безпеки.

Список використаної літератури

1. Добрик Л. О. Фінансова безпека банку як основа його стійкості / Л. О. Добрик, Г. В. Запорожець // Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету. – Київ : ТОВ "ДКС Центр", 2014. – № 6.
2. Єпіфанов А. О. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : монографія / А. О. Єпіфанов, О. Л. Пластун, В. С. Домбровський. – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2009. – 295 с.
3. Кобилін А. М. Інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової безпеки банків : навч.-метод. посіб. / А. М. Кобилін, А. В. Леншін. – Харків : ХІБС УБС НБУ, 2013. – 154 с.
4. Стрельбицький М. П. Основи безпеки банківської системи України та банківської діяльності : монографія / М. П. Стрельбицький. – Київ : Кондор, 2004. – 600 с.
5. Фінансова безпека банківської діяльності : навч. посіб. / С. М. Побережний, О. Л. Пластун, Т. М. Болгар. – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2010. – 112 с.

Стаття надійшла до редакції 20.01.2015.

Гуцалюк А. Н. Роль информационно-аналитических ресурсов в финансовом обеспечении технологий управления экономической безопасностью банковских учреждений

В статье рассматриваются сущность и основные понятия информационно-аналитического обеспечения финансовой безопасности банков. Исследованы теоретические аспекты информационно-аналитического обеспечения финансовой безопасности. Предоставлена характеристика негативных воздействий на состояние финансовых активов банка. Определены угрозы как источник рисков и негативных воздействий, типы угроз и критерии их классификации, а также наиболее распространенные способы нарушения финансовой безопасности банка. Выделены основные информационно-аналитические функции и задачи информационно-аналитической деятельности в сфере финансовой безопасности. Предложен состав безопасной информационной инфраструктуры, задачи, роли и средства, которые используют на различных организационных уровнях работы в сфере финансовой безопасности.

Ключевые слова: технологии управления, финансовая безопасность, информационно-аналитические ресурсы банка, финансовый контроль, деятельность коммерческого банка.

Gutsalyuk A. The Role of Information and Analytical Resources in the Financial Support of Management Technologies by Economic Security of the Banking Institutions

In this paper we consider the nature and basic concepts of information and analytical support to the financial security of banks. Investigated theoretical aspects of information and analytical support of financial security. Given the characteristic of the negative impacts on the financial condition of the Bank's assets. Identified the threat as a source of risks and negative impacts, the types of threats and the criteria for their classification, as well as the most common ways of violating the financial security of the Bank. The main information-analytical functions and tasks of information-analytical activity in the sphere of financial security. Shows the composition of a secure information infrastructure, tasks, roles and tools that are used at multiple levels of work in the field of financial security.

The aim of the article is a theoretical justification for security Essentials banking, eliminating the task of the Bank of the loss or omission of profit, ensuring its effective operation and high quality implementation of operations and transactions. For commercial banks, particularly significant are the conditions for the efficient and safe operation as ensuring repayment of loans, increase of profitability, liquidity, reducing Bank risks. Today in Ukrainian banks, there is a certain security of their activities, which can be regarded as a state of sustainable livelihoods, which provides the implementation of main interests, the priority objectives of banks, protection against external and internal destabilizing factors regardless of the conditions of their operation. The main criterion of efficiency of the banking security systems is the stability of the financial and economic condition of the Bank.

Key words: technology management, financial security, information and analytical resources of the Bank, financial control, activities of a commercial Bank.